

ARAŞTIRMA

ÇOCUK-ERGEN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKİYE'DEKİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Figen YARDIMCI*

Zümrüt BAŞBAKKAL**

Alınış Tarihi:06.03.2008

Kabul Tarihi:04.07.2008

ÖZET

Bu araştırma "Çocuk Ergen Sosyal Destek Ölçeği (ÇESDÖ)"nin Türk toplumu için geçerlik ve güvenilirliğini ölçmek amacıyla planlanmıştır. Ankara İli Etimesgut İlçesi Etimesgut İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 6, 7 ve 8. sınıf öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Geçerlik çalışmaları için dil geçerliği, içerik geçerliği ve yapı geçerliği incelenmiştir. Güvenirlik çalışmaları, ölçeğin iç tutarlılık için Cronbach Alpha katsayısı, test-tekrar test katsayısı ve yarıya bölme yöntemi katsayısı (Split Half) hesaplanarak yapılmıştır.

Alt ölçekler için Cronbach Alpha katsayıları 0.87 ile 0.95 arasında bulunmuştur. Tüm ölçek için Cronbach Alpha katsayısı, sıklık bölümünde 0.96, önem bölümünde 0.95 bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test katsayısı sıklık bölümü için 0.80, önem bölümü için 0.72 bulunmuştur. Faktör analizine göre ölçek, annem, babam, öğretmenlerim, sınıf arkadaşları ve yakın arkadaşım olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Sonuçlar "ÇESDÖ" nin Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan sosyal destek, ergenlik, geçerlik- güvenirlilik

ABSTRACT

Reliability and Validity Study of the Child- Adolescent Social Support Scale

This research has been conducted to measure the validity and reliability of CASS for Turkish Society. 6th, 7th and 8th grade students in Etimesgut Elementary School Ankara constitute the research environment of the study. Language validity, content validity, structural validity were investigated for validity studies.

Cronbach Alpha Coefficient, test- retest coefficient and split half coefficient were computed for reliability studies Cronbach Alpha Coefficient for sub scales.were between 0.87 and 0.95. Whole scale Cronbach Alpha Coefficient were 0.96 in frequency section and 0.95 in importance section. Test retest coefficients were found to be 0.80 for frequency section and 0.72 for importance section.

According to the factor analysis the scale is composed of five sub scales; My mother, my father, my teachers, my classmates and my close friend. The results reported that "CASS" is a reliable and valid scale for Turkish Society.

Keywords: Perceived social support, adolescent, validity- reliability

GİRİŞ

Gelişmiş ülkelerde gençlerin sağlığını korumaya, gençlerde var olan sorunları saptamaya ve bunlara müdahale etmeye yönelik hizmetler her geçen gün artmakta iken, gelişmekte olan ülkelerde bu hizmetlere henüz gereken önem verilmemektedir. Ergenlik dönemi diğer çocukluk dönemlerine göre hastalık ve

ölüm hızının en düşük olduğu dönemdir. Ülkemizde de hastalık ve ölümün daha sık gözleendiği diğer çocukluk dönemlerinde verilen sağlık hizmeti yoğunlaştırılırken, gençlere verilmesi gereken ve ön planda koruyucu nitelikte olması öngörülen hizmetler çoğunlukla göz ardı edilmektedir (Çimen 2003).

* Dr. e-mail:fkyardimci@mynet.com

** Doç. Dr. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu

Literatürde 2000’li yılların sağlık hedefi sağlığı geliştirme olarak ifade edilmektedir. Sağlık açısından ulusal başarının en önemli göstergelerinden biri, o ülkenin gençlerinin iyilik ve sağlık düzeyi göstergeleridir. Sağlığın korunması ve geliştirilmesi için hemşireler profesyonel hizmet vermekle yükümlü olan sağlık insan gücüdür. Ergen sağlığının geliştirilmesi konusunda, hemşireler de sorumluluk almaktadır. Hemşireler, ergenlerin riskli davranışlarını bilmeli ve bu davranışları etkileyen faktörlerin farkında olmalıdır (Geçkil 2002, Spear and Kulbok 2001).

Sosyal destekteki eksiklik ve değişimlerin sağlığı etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle sosyal destek, hemşirelik ile yakından ilgili bir sağlık değişkeni olarak kabul edilir. Sosyal destek sistemlerinin belirlenmesi, desteklenmesi ve gerektiğinde rehberlik yapılması bu nedenle önemlidir.

Kişinin yaşamın zorlayıcı yönleriyle başa çıkmasında ve stresin olumsuz etkilerine direnç göstermesinde başkalarıyla olan sosyal ilişkilerinin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda kişiler arası ilişkilerin, bireye stresle başa çıkmasında ve stresin olumsuz etkilerine karşı koymasında yardımcı olduğu görüşünü destekleyici bulgular elde edilmiştir. Zor durumda ya da sıkıntı içinde olan bireye aile üyelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının yanı sıra diğer toplumsal ilişkilerinin sağladığı kaynaklar olarak kavramlaştırılan sosyal desteğin, fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (Güdek 1999, Okyavuz 1999, Valente et al. 2003).

Erdeğer’in (2001) belirttiği üzere Caplan ve House sosyal destek sisteminin bireylere yardımda bulunulması açısından büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Bireylerin sosyal destek sisteminin bilinmesi onların ruh sağlıklarının korunmasında ve ayrıca öğrencilerin akademik

başarılarının yükselmesinde güçlü bir kaynak olarak rol oynamaktadır.

Sosyal destek kavramı açıklanırken, yaşam olayları ve kriz durumlarında sağlığı koruyucu rolü üzerinde durulmuştur. Ergenlik dönemi de yaşam döngüsünün en zorlu dönemi olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, özellikle bu dönemde sosyal desteğin çok daha önemli olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde ergenlerin algıladığı sosyal desteğe ilişkin çalışmalar genellikle lise ve üniversite öğrencilerine yoğunlaşmıştır (Bayram 1999, Elbir 2000, Erdeğer 2001, Gözüm ve Aksayan 1999, Gözüm 1999). İlk ergenlik dönemine ilişkin bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Yapılmış olan çalışmalarda kullanılan ölçüm araçlarının bu grup için yetersiz olması nedeni ile yeni bir ölçüm aracına gereksinim duyulmuştur. Ölçeğin, ergenin sosyal çevresini oluşturan anne, baba, öğretmenler, sınıf arkadaşları ve yakın arkadaşından alınan sosyal desteği ayrı ayrı değerlendirebilmesi, ergene ulaşmada hangi kaynağın etkin olarak kullanılabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı “Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği”ni toplumumuza uyarlamak, ergenlerde geçerliğini ve güvenilirliğini sınamak, orjinal ölçeğe benzer bir faktör yapısında olup olmadığını incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini belirlemek amacıyla Etimesgut İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden ilçedeki ilköğretim okullarının listesi alınmış, orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden okullar arasından basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak Etimesgut İlköğretim Okulu belirlenmiştir. Etimesgut İlköğretim Okulunda 6, 7, 8. sınıfta öğrenim gören 432’si erkek, 415’i kız 847 öğrenci evreni oluşturmuştur.

Çalışmaya alınma kriterleri:

- a) Altıncı, yedinci, sekizinci sınıfta öğrenci olan, 11-14 yaş grubu,
b) Herhangi bir kronik hastalığı olmayan öğrenciler olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 177 öğrenciden oluşmuştur. Carmines ve Zeller (1982) ve Thorndike ve arkadaşları (1991) güvenilirlik analizinde örneklem büyüklüğü için bir görüş bildirmemiştir. Özdamar (2002) ise güvenilirlik analizi yapılan ölçüm araçlarının 50'den fazla kişiye uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Ercan (2002), Ercan ve arkadaşları (2007) ise çalışmalarında örneklem büyüklüğünün ölçeğin Cronbach Alpha değerinde anlamlı farklılık yaratmadığını saptamışlardır. Ayhan (2007) örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde test maddelerinin sayısının önemli olduğunu, örneklem analizine alınan test maddelerinin on katı ya da en az alt sınır olarak iki katı olması gerektiğini belirtmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, "Öğrencilere Yönelik Bilgi Formu" ve "Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği" olmak üzere iki tip veri toplama aracı kullanılmıştır.

Öğrencilere Yönelik Bilgi Formu; öğrencinin yaşı, sınıfı, cinsiyeti, aile tipi, anne ve babalarının eğitim durumu ve meslekleri ile öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu, okul başarı durumu ve kendi sağlık durumları hakkındaki algılarını içeren 15 sorudan oluşmuştur.

Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği, çocuk ve ergenlerde algılanan sosyal desteği ölçmek amacıyla Malecki ve Demaray tarafından 1999'da geliştirilmiştir (Malecki and Demaray 2002). Çocukların ve ergenlerin algılanan sosyal desteklerini ölçmede kullanılabilirliği kanıtlanmıştır. Ölçek 5 alt gruptan, (Aile, öğretmenler, sınıf arkadaşları, yakın arkadaş, okulundaki insanlar) toplam 60 maddeden oluşturulmuştur. Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği iki versiyondan oluşmuştur. Ölçeğin 1. versiyonu 3-6. sınıf, 2. versiyonu,

6-12. sınıflar için oluşturulmuştur. Ölçek sıklık ve önemlilik olarak iki aşamada puanlandırılmaktadır. Sıklık puanlandırması 6 puanlı Likert tipidir, 1 (Hiçbir zaman), 2 (Nadiren), 3 (Bazen), 4 (Çoğunlukla), 5 (Hemen her zaman), 6 (Her zaman) şeklindedir. Önemlilik puanlandırması 1 (Önemli değil), 2 (Önemli), 3 (Çok önemli) şeklindedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 2. versiyon için .95 olarak bildirilmiştir. Alt gruplara göre .89 ile .94 arasındadır. Yapı geçerliği .71 ile .78 arasındadır. Ölçek 2000 yılında yenilenerek üçüncü ile on ikinci sınıflardaki çocuklarda kullanılabilir duruma getirilmiştir.

Her alt ölçek 12'ser maddeden oluşmuştur ve her alt ölçeğin sıklık bölümünden alınan en düşük puan 12, en yüksek puan 72'dir. Her alt ölçeğin (12 madde) önem bölümünden alınan en düşük puan 12, en yüksek puan 36'dır.

Ölçeğin sıklık bölümünden alınan en düşük puan 60, en yüksek puan 360'tır. Ölçeğin önem bölümünden alınan en düşük puan 60, en yüksek puan 180'dir.

Ölçeğin sıklık bölümünden alınan toplam puan arttıkça, algılanan sosyal destek düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin önem bölümünden alınan toplam puan arttıkça, algılanan sosyal desteği önemli bulma düzeyi de artmaktadır (Malecki and Demaray 2002).

Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması çalışmaları aşamasında yazarlardan ölçeğin alt boyutlarının, **annem, babam, öğretmenlerim, sınıf arkadaşlarım, yakın arkadaşım** şeklinde değiştirilmesi konusunda görüş ve izinleri alınmıştır.

Özgün ölçekte "Ailem" alt ölçeğinin yerine aynı maddeler anne ve baba için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Geçerlik Çalışmaları

Dil Geçerliği

Araştırmanın ilk aşamasında ölçeğin dil geçerliğine ilişkin çalışmalar yürütülmüştür.

Önce araştırmacı tarafından ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. Daha sonra Türkçe ve İngilizce dillerini iyi bilen aynı zamanda 6-7-8. sınıf öğrencileri iyi tanınmalarından dolayı ortaöğretim kurumlarında İngilizce öğretmeni olarak görev yapan üç uzman eğitimci tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu çeviriler sonucunda en uygun ifadeler seçildikten sonra, ölçeklerin yeniden İngilizce'ye çevirisi her iki dili çok iyi kullanabilen, her iki toplumda da uzun yıllar yaşamış olan uzman bir eğitimciye yaptırılmıştır. Elde edilen çeviri özgün formlar ile karşılaştırılarak uygun düzeltmeler yapılmıştır.

İçerik Geçerliği (Kapsam Geçerliği)

Araştırmada kullanılan ölçeğin Türkçe formu, içerik geçerliği açısından Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu ve Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu'nda görev yapan on (10) öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan maddelerin ifade şeklini ve uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Değerlendirme için her bir maddeye 1-10 arasında (1=Hiç uygun değil, 10=Tamamen uygun) bir puan vermeleri istenmiştir. Uzman görüşlerine göre her bir maddenin kabul edilebilir puan ortalaması "6 ve üzeri" olarak kabul edilmiştir. Uzmanlar tarafından Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği'nin maddelerine en düşük 4, en yüksek 10 puan verilmiştir.

Uzmanların ölçek maddelerine verdikleri puanlar Sınıf İçi Korelesyon tekniği ile değerlendirilmiş, ÇESDÖ için 0.92, bulunmuştur. Bu sonuçlar uzmanlar arasında görüş birliği olduğunu belirtmektedir (Bekiroğlu 1998).

Elde edilen formlar 6,7,8. sınıf on (10) öğrenciye araştırmaya başlamadan önce uygulanmış ve uygulama sırasında öğrencilerin belirttiği bir sorun olmamıştır.

Yapı Geçerliği

ÇESDÖ' nün yapılan Temel Bileşenler analizi sonucunda beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Her faktörde on iki (12) madde toplanmıştır. Bu faktörler annem, babam, öğretmenlerim, sınıf arkadaşlarım, yakın arkadaşım şeklindedir.

Güvenirlilik Çalışmaları

Ölçeğin Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayısı

Ölçeğin güvenirlilik çalışması amacı ile, **İç Tutarlılık için Cronbach Alpha katsayısı** hesaplanmıştır (Split Half) hesaplanmıştır (Erefe 2002, Şahin 1994, Ünlü 2002).

Test-Tekrar Test Güvenirliliği

Ölçeğin zamana göre değişmezliği test- tekrar test güvenirliliği ölçümü ile değerlendirilmiştir. Yöntem aynı testin aynı bireylere, aynı koşullarda ancak farklı zamanlarda tekrar verilmesine dayanır. İki uygulama arasındaki korelasyonla bulunan güvenirlilik katsayısı "kararlılık katsayısı" olarak bilinir (Erkuş 2003, Hovardaoğlu 2000). Örneklemi oluşturan 177 öğrencinin tamamı ile 4 hafta sonra tekrar görüşülmüş ve veriler toplanmıştır. İki görüşme sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Pearson Momentler Çarpımı kullanılarak aralarındaki korelasyon incelenmiştir.

Yarıya Bölme Yöntemi Katsayısı (Split Half)

Araştırmada kullanılan ölçeğin yarıya bölme yöntemi katsayısı hesaplanmıştır. Bir testin maddeleri seçkisizleştirme yoluyla sıralanıp uygulandıktan sonra aynı maddeler yeniden seçkisizleştirilip aynı deneklere uygulanırsa, iki uygulama sonucu elde edilen ölçümler birbirine denk sayılır (Hovardaoğlu 2000).

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma amacına uygun olarak toplanan verilerin değerlendirilmesinde aşağıdaki analizler yapılmıştır.

Öğrencilere yönelik tanıtıcı bilgiler sayı ve yüzde dağılımları şeklinde verilmiştir. Yapı geçerliği için faktör analizi, güvenirlilik çalışmaları için

ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirliği, yarıya bölme yöntemi katsayısı incelenmiştir. Test-tekrar test güvenilirliği için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı incelenmiştir.

Araştırmanın Etiği

Ölçeğin araştırmada kullanılabilmesi için, ölçeğin yazarlarından elektronik posta yoluyla izin alınmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Etik Kurul İzni, Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yazılı izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve bu konudaki tüm soruları yanıtlanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya 177 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin % 38.4'ü 7.sınıf, %52'si kız, %48'i erkektir. Öğrencilerin %83'ü çekirdek aileye sahiptir. Öğrenci annelerinin %96.6' sını ev hanımı, %58.3'ü okur-yazar (ilkokul), babaların %52.6'sı işçi, %33.3'ü lise mezunudur (Tablo 1).

Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliğini değerlendirmek için yapılan Cronbach Alpha katsayısı ölçeğin sıklık bölümünde 0.96, önem bölümünde 0.95 bulunmuştur (Tablo 2). Alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayısı 0.87 ile 0.95 arasında saptanmıştır (Tablo 3). Araştırmanın Cronbach Alpha değerleri özgün ölçeğin Cronbach Alpha değerleri ile karşılaştırıldığında özgün ölçekte sıklık bölümünün değeri 0.96-0.97, önem bölü-

münün değeri 0.96-0.97 arasındadır (Malecki and Demaray 2002). Alt ölçeklerin sıklık bölümünün değeri 0.92-0.96, önem bölümünün değeri 0.88-0.95 arasındadır. Cronbach Alpha değerleri her iki çalışmada birbirine yakındır. Elde edilen bu yüksek iç tutarlılık katsayısı, ölçeğin homojenliğinin yeterli düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Yıldırım (1997), 115 lise birinci sınıf öğrencisi ile yürüttüğü çalışmasında "Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin" Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik katsayısını 0.93 belirtmiştir. Alt ölçek katsayılarını 0.74 ile 0.80 arasında saptamıştır.

Ölçeğin zamana göre değişmezliği test-tekrar test güvenilirliği ölçümü ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayıları ölçeğin sıklık bölümü için 0.80, önem bölümü için 0.72 bulunmuştur (Tablo 2). Bu katsayılar ÇESDÖ' nün zamana göre değişmezliğinin oldukça tutarlı olduğunu göstermektedir.

Çakır ve Palabıyıkoglu (1997), Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test güvenilirlik katsayısını tüm ölçek için 0.81, alt ölçekler için 0.72-0.84 arasında belirtmişlerdir. Gökler (2007), çocuk ve ergenlerde kullanılmak üzere Çocuklar İçin Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği Türkçe formunun psikometrik özelliklerini sınıadığı çalışmasında elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için 0.49 bulunmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Özellikler	S	%
Sınıf	6	28.8
	7	38.4
	8	32.8
	Toplam	100.0
Cinsiyet	Kız	52.0
	Erkek	48.0

	Toplam	177	100.0
Aile Tipi	Çekirdek	147	83.0
	Geniş	26	14.7
	Parçalanmış	4	2.3
	Toplam	177	100.0
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	171	96.6
	Memur	1	0.6
	İşçi	4	2.2
	Emekli	1	0.6
	Toplam	177	100.0
Annenin Eğitimi	Okur-yazar değil	10	5.6
	Okur-yazar (İlkokul)	103	58.3
	Ortaokul	30	16.9
	Lise	30	16.9
	Üniversite	3	1.7
	Toplam	176	99.4
Kayıp Gözlem*		1	0.6
Babanın Mesleği	Memur	39	22.0
	İşçi	93	52.6
	Emekli	13	7.3
	Serbest	27	15.3
	Diğer	3	1.7
	Toplam	175	98.9
Kayıp Gözlem*		2	1.1
Babanın Eğitimi	Okur-yazar değil	2	1.1
	Okur-yazar (İlkokul)	52	29.4
	Ortaokul	41	23.2
	Lise	59	33.3
	Üniversite	23	13
	Toplam	177	100.0

*Kayıp gözlem öğrencinin yanıt veremediği ya da bilmediği durumlardır.

Tablo 2. Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği'nin Cronbach Alpha ve Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayıları

Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği	Cronbach Alpha Katsayısı	Test-Tekrar Test Korelasyon Katsayısı
Sıklık	0.96	0.80
Önem	0.95	0.72

Araştırmada kullanılan ölçeğin yarıya bölme yöntemi katsayısı hesaplanmıştır. ÇESDÖ yarıya bölme yöntemi katsayısı, sıklık bölümünde 0.75, önem bölümünde 0.95, alt ölçekler için 0.87 ile 0.93 arasında bulunmuştur.

“Cronbach Alpha” ve “Test-Tekrar Test Korelasyon” katsayılarında olduğu gibi, ölçeğin “Yarıya Bölme Yöntemi” katsayısının da yüksek olması ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu desteklemektedir (Hovardaoğlu 2000, Erkuş 2003, Öner 1997).

Tablo 3. Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği ve Alt Gruplarının Ortalama ve Alfa Değerleri

Faktörler	Madde Sayısı	Alınabilecek Alt ve Üst Puanlar	X±SD	Alfa Değeri	
Faktör 1 Annem	Sıklık	12	12-72	53.01 12.32	0.91
	Önem	12	12-36	30.71 5.09	0.83
Faktör 2 Babam	Sıklık	12	12-72	52.35 13.78	0.93
	Önem	12	12-36	30.95 5.32	0.88
Faktör 3 Öğretmenlerim	Sıklık	12	12-72	52.83 12.84	0.93
	Önem	12	12-36	31.87 4.40	0.88
Faktör 4 Sınıf Arkadaşlarım	Sıklık	12	12-72	49.25 15.11	0.94
	Önem	12	12-36	30.71 5.09	0.87
Faktör 5 Yakın Arkadaşım	Sıklık	12	12-72	57.81 13.50	0.95
	Önem	12	12-36	32.44 4.35	0.89
Toplam ÇESDÖ	Sıklık	60	60-360	264.09 52.38	0.96
	Önem	60	60-180	156.00 20.92	0.95

Tablo 4. Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği ve Alt Gruplar Arasındaki Korelasyonlar (n=177).

Alt Gruplar	r	
Annem-ÇESDÖ	Sıklık	0.786*
	Önem	0.897*
Babam- ÇESDÖ	Sıklık	0.763*
	Önem	0.736*
Öğretmenlerim- ÇESDÖ	Sıklık	0.728*
	Önem	0.829*
Sınıf Arkadaşlarım- ÇESDÖ	Sıklık	0.786*
	Önem	0.897*
Yakın Arkadaşım- ÇESDÖ	Sıklık	0.725*
	Önem	0.784*

*p<0.01

“ÇESDÖ” nin alt gruplarının toplam puan korelasyonları Tablo 54’te

verilmiştir. Ölçek alt gruplarının toplam

puan korelasyonları 0.72 ile 0.89 arasında değerler almıştır.

Faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan Temel Bileşenler Analizi Varimax Rotasyonu sonuçlarına göre maddelerin, ölçeğin özgün formuyla tutarlı biçimde çocuk ve ergenlerin anne, baba, öğretmenler, sınıf arkadaşları, yakın arkadaştan alınan desteğe ilişkin algılarını yansıtan beş faktör altında toplandığı görülmüştür. Faktör analizi 60 madde üzerinden değerlendirilmiştir.

“ÇESDÖ” toplam varyansın %46.84’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin “Annem” alt boyutunun tüm maddeleri %3.02’lik varyansla Faktör 5’i, “Babam” alt boyutunun tüm maddeleri %6.52’lik varyansla Faktör 2’yi, “Öğretmenlerim” alt boyutunun tüm maddeleri %4.09’luk varyansla Faktör 3’ü, “Sınıf arkadaşlarım” alt boyutunun tüm maddeleri %3.58’lik varyansla Faktör 4’ü, “Yakın arkadaşım” alt boyutunun tüm maddeleri %29.61’lik varyansla Faktör 1’i oluşturmuştur (Tablo 5). Ölçeklerde, açıklanan varyansın tek boyutlu ölçeklerde en az %30, çok boyutlu ölçeklerde

ise daha fazla olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2002). Açıklanan varyansın yüksek olması, ilgili kavram ya da yapının o denli iyi ölçüldüğünün bir göstergesi olarak yorumlanır. Çok boyutlu olarak değerlendirilen “ÇESDÖ”nin, açıkladığı varyansın %30’un üzerinde olması, çocuk ve ergenlerde sosyal desteği ölçmede yeterli olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ölçekteki maddelerin faktör yükleri (0.49-0.82) arasında değişmektedir (Tablo 5). Özgün ölçekte maddelerin faktör yükleri 0.52-0.81 arasında saptanmıştır (Malecki and Demaray 2002). Ölçeğin aslına benzer beş faktör ve birbirine yakın faktör yükü değerlerinin bulunması, bu faktörlerin iç tutarlılık katsayılarının yüksek olması da, her bir alt ölçeği oluşturan maddelerin bir arada bulunmasını destekleyen bir bulgudur. Her maddenin ölçmek istediği özelliği ölçtüğünü, her maddenin toplam test içinde önemli bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeğinin Rotated Faktör Analizi

Faktörler	Özdeğeri (eigenvalue)	Açıkladığı Varyansın Yüzdesi	Katılan Madde No	Faktör Ağırlığı
Faktör-1 Yakın Arkadaşım	17.77	29.61	1-12	0.68-0.82
Faktör-2 Babam	3.91	6.52	1-12	0.56-0.76
Faktör-3 Öğretmenlerim	2.45	4.09	1-12	0.61-0.75
Faktör-4 Sınıf Arkadaşlarım	2.15	3.58	1-12	0.61-0.75
Faktör-5 Annem	1.81	3.02	1-12	0.49-0.69

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlıklı okul çocuklarının algıladıkları sosyal desteği ölçen “Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği”ni Türk toplumuna uyarlamak amacıyla plan-

lanan ve uygulanan çalışmada, yapılan psikometrik ölçümlerin sonucunda toplam 60 maddeli ve 5 alt boyutlu “Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği”, geçerli ve güvenilir bulunmuştur.

“Çocuk- Ergen Sosyal Destek Ölçeği”nin Türk toplumunda kullanılabilirlik geçerli ve güvenilir bir araç olarak bulunması nedeni ile ölçek, hemşirelere ve ergenler ile çalışan diğer profesyonellere ergenlerin algıladıkları sosyal desteği tanılamada yardımcı olacak bir araçtır. Ergenlerin algıladıkları

sosyal desteğin belirlenmesine yönelik araştırmalarda ve algılanan sosyal desteği geliştirmek amacıyla yapılan eğitim programlarında “Çocuk-Ergen Sosyal Destek Ölçeği”nin kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Ayhan AB, Aral N (2007). Bracken temel kavram ölçeği gözden geçirilmiş formunun altı yaş çocukları için uyarlama çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 32(2007): 42-51.

Aksayan S, Gözüm S (1998). Olumlu sağlık davranışlarının başlatılması ve sürdürülmesinde öz-etkililik (kendini etkileme) algısının önemi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2(1): 35-42.

Bayram D (1999). Bir grup gençte ruhsal belirti ile sosyal destek ilişkisi. Doktora Tezi, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2-50.

Bekiroğlu N (1998). Açıklamalı Biyoistatistik Terimleri Sözlüğü. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul.

Büyüköztürk Ş (2002). Faktör analizi : temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 32:470-483.

Carmines EG, Zeller RA (1982). Reliability and Validity Assessment. Fifth Printing, Sage Publications Inc. Beverly Hills, 5-71.

Çakır Y, Palabıyıkoglu R (1997). Gençlerde sosyal destek- çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Kriz Dergisi 5(1): 15-24.

Çimen S (2003). 15-18 yaş grubu gençlerde riskli sağlık davranışları ölçeğinin geliştirilmesi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, 7-55.

Elbir N (2000). Lise 1. sınıf öğrencilerinin sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Ercan İ (2002). Sağlık hizmeti veren kurumlarda hizmet memnuniyetini ölçmeye yönelik ölçek geliştirilmesi ve bir uygulama. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ

Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Biyoistatistik AD. Bursa.

Ercan İ, Yazıcı B, Sığırlı D ve ark. (2007). Examining Cronbach alpha, theta, omega reliability coefficients according to the sample size. Journal of Modern Applied Statistical Methods 6(1): 291-303.

Erdeğer N (2001). Lise öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara, 1-26.

Erkuş A (2003). Psikometri Üzerine Yazılar. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. No: 24, 34-122.

Geçkil E (2002). Malatya ilindeki ergenlerin sağlık davranışlarının tanımlanması, beslenme ve stresle başetme eğitiminin sağlığı geliştirmeye etkisi. Doktora Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul, 13-14.

Gökler I (2007). Çocuk ve ergenler için sosyal destek değerlendirme ölçeği Türkçe formunun uyarlama çalışması:faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 14(2): 90-99.

Gözüm S, Aksayan S (1999). Öz-etkililik-yeterlik ölçeği'nin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2(1): 21-34.

Gözüm S (1999). Öz-etkililik-yeterlik ölçeğinin Türkçe formunun yapı geçerliliği: öz-etkililik- yeterlik ile stresle başa çıkma algısı arasındaki ilişki. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2(1): 35-43.

Güdek K (1999). Çocuklarda görülen kanserlerin tedavisinde aile ve akraba destekleri öneminin tıbbi sosyal çalışma yönünden araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Prevanatif Onkoloji Anabilim Dalı

Psiko-Sosyal Onkoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 72-80.

Hovardaoğlu S (2000). Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri. Ve-Ga, Ankara.

Karataş N (2002). Araştırmada Örneklem. Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. Editör: İnci Erefe, Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Derneği-HEMARGE, Yayın No: 1, Odak Ofset, 127-131.

Malecki CK, Demaray MK (2002). Measuring perceived social support: development of the child and adolescent social support scale. *Psychology in the Schools* 39(1): 3-18.

Okuyavuz ÜH (1999). Sağlık Psikolojisi. 1. Basım, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 19, Ankara, 79-100.

Öner N (1997). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı. 3. Basım, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Özdamar K (2002). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. 1. Cilt, 4. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 661-676.

Spear HJ, Kulbok P (2001). Adolescent health behaviors and related factor: A review. *Public Health Nursing* 18(2): 82-93.

Şahin N (1994). Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı. *Türk Psikoloji Dergisi* 9(33): 19-26.

Thorndike RM, Cunningham GK, Thorndike RL et al. (1991). *Measurement and Evaluation in psychology and Education*. Fifth Edition. McMillan Publishing, 1-155.

Ünlü EÖ (2002). Güvenilirlik ve geçerlilik analizinin Bursa’da “ergen ve çocuklarda Yale-brawn obsesif kompulsif bozukluk skalası” üzerine uygulanması. Yüksek Lisans Tezi, T. C. Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Biyoistatistik Anabilim Dalı, Bursa.

Valente T, Hoffman BR, Ritt-olson A et al. (2003). Effects of social- network method for group assignment strategies on peer-led tobacco prevention programs in schools. *American Journal of Public Health* 93 (11): 1837-1843.

Yıldırım İ (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 13:81-87.